

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 1 ȘI 15 v. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: frcs. 12. Numărul 50 bani.	COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
---	--	--

Biserica română unită și prima- tele Ungariei.

Pentru înființarea autonomiei bisericii noastre gr. cat. române e de mare însemnătate chestia raportului iuridic dintre noi și puterea primațială a arhiepiscopului din Strigon. Chestia însăși e lămurită atât de facto cât și de jure, totuși aflăm nu numai între maghiari dar și între români de aceea, cari parte bona fide¹⁾ parte cu scopul de a ne năcăji, susțin, că biserica noastră e încă tot supusă jurisdicțiunii primatului din Strigon. Socotim deci a nu fi fără scop să ne ocupăm de această chestie de mare interes pentru conștiința fiecărui român și să o prezentăm cetitorilor după starea ei adevărată.

Înainte de toate: ce este *puterea primațială*? Cuvântul *primat* însemnă pe cel dintâi dintre mitropoliții de aceeaș lege ai unei țeri, și ca atare e numai titlu de onoare, cum e acela al Mitropolitului Primat din București; *puterea primațială* însemnă apoi și o jurisdicție oarecare, de care se bucură primatele unei țeri peste ceialalți mitropoliți și episcopi, după analogia jurisdicției mitropolitane asupra episcopilor din provincia sa. Aceasta e o jurisdicție bisericească, care poate fi decretată și în constituția țerii

¹⁾ Așa cred despre d. Dr. Ștefan Pop, La Unirea Bisericii Românești. Iezvin, 1903. p. 8.

și ca atare e și de drept public lumesc. Atare jurisdicție primațială se află mai demult în multe state catolice; azi însă acel primat jurisdicțional a perit aproape cu totul; după Aichner¹⁾ se află numai în Irlanda și Ungaria, iar după alții²⁾ numai în Ungaria mai există.

Deci în Ungaria există putere primațială. E drept, că față de mitropolia din Caloccea nu s'a dovedit destul de clar existența acelei puteri, deci e dubie estensiunea ei pentru întregă biserica din Ungaria, ba sunt și de aceia cari susțin, că jurisdicția primatului din Strigon nu e de origine bisericească ci singur de drept public ungar³⁾. Pe noi aceasta chestie nu ne interesează!

Noi românii uniți până n'am avut Mitropolie, nici n'am putut fi supuși directe jurisdicțiunii primațiale din Strigon, ci numai mitropoliei de acolo. Căci puterea primațială se referențe la mitropolie deadreptul și nu la singuraticile episcopii. Chiar și dacă am admite însă, că după un anumit uz puterea primațială se referențe și la episcopi direct și nu numai prin mijlocirea mitropoliiților: biserica noastră din Ardeal cu ocaziunea unirii nu a fost incorporată în teritorul jurisdicțiunii primatului din Strigon.

Știm, că pe timpul unirii, românii din Ardeal aveam o singură eparhie: cea de Alba-Iulia. Trecând Atanasie la Unire, Papa l-a întărit de episcop gr. catolic, fără a-l preconiza în mod solemn, pentru că scaunul lui nu era băgat încă în »albul« scaunelor episcopesci catolice⁴⁾ După moartea lui Atanasie s'a ivit chestia constituirii scaunului episcopesc ca atare. Atunci, știm, că episcopul

¹⁾ Compend. Iuris Eccli. 1874. p. 386.

²⁾ Wernz, Ius Decretalium t. II. Romae 1899 p. 850. Scherer, Handb. d. Kirchenrechtes t. I. Graz 1886. pp. 541 2. Sajó, Die Primatialwürde des Fürsterzbischofs von Gran, in Archiv f. kath. Kirchenrecht, t. LV. pp. 853-355.

³⁾ Szemnec, în »Magyar Állam« nr. 230 și urm. 1906.

⁴⁾ Nilles, Symbolae p. 288.

din Alba-Iulia¹⁾ a protestat împotriva ridicării aceluia în Alba-Iulia, și așa episcopia *unită* s'a pus în Făgăraș. Dacă cetim bulla lui Inocentiu XIII. »Rationi congruit«, prin care a fost ridicată aceasta dieceză, vedem, că în ea nu e vorba de nici o supunere a diecezei Făgărașului ca sufragană vreunei arhidieceze. Numai prin dispoziție împărătească a fost supusă aceasta dieceză *protecției* arhiepiscopului și primatului din Strigon²⁾, ceea ce pe vremea aceea eră de lipsă. Dar cumcă această dispoziție nu a avut nici o putere canonică³⁾, se vede și din textul bullei, unde se zice episcopului Giurgiu—Pataki »îți dăm deplină putere a îngrijii, chivernisi și administră eparhia Făgărașului în cele duhovnicești și vremelnice« (curam, regimen et administrationem ipsius Ecclesiae Fogarasien-sis tibi in spiritualibus et temporalibus *plenarie* commit-tendo⁴⁾). Nici în articlii de lege ai țerii (art. VII—1744⁵⁾) prin cari s'a inarticulat episcopia unită a Făgărașului, nu se știe nimic despre supunerea ei sub puterea canonică a primatului din Strigon.

Altcum a fost cu dieceza Orăzii. Despre aceasta s'a spus la înființarea ei, că e supusă arhiepiscopului din Strigon⁶⁾.

Cu incetul însă protecția, de care s'a bucurat dieceza Făgărașului din partea primatului, a trecut în relația adevăratei supuneri canonice, încât la an. 1853, când s'a

¹⁾ Aceasta e dieceza Bălgradului întemeiată de s. Ștefan regele Un-gariei pela an. 1010. pe sama maghiarilor de legea catolică și despre care cetim la autori străini (mai nou la Prinz Max von Sachsen, Vorlesungen über die O. Kirchenfrage, Freiburg 1907. p. 217), că a fost întemeiată de numi-tul rege pe sama românilor... Greșala s'a strecurat și la alți autori, proba-bil din Pelesz, Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche t. I. Wien, 1880 p. 1093.

²⁾ Diploma II. a lui Leopold la Nilles, o. c. p. 301.

³⁾ »Atârnare diplomatică« o numește Nilles, o. c. pp. 436—7.

⁴⁾ Bulla întreașă la Nilles, o. c. pp. 431—6.

⁵⁾ Se publică la Bunca, Ep. I. I. Klein, p. 104.

⁶⁾ Bulla »Indefessus« în Șematismul diec. de Oradea-Mare, an. 1900, pp. 25—32.

înființat mitropolia noastră, a fost lipsă de declarații hotărâte în privința aceasta.

Înființarea mitropoliei noastre și a Croaților din Zagreb a fost un act al Curții din Viena pentru a da celor două popoare, biserici independente de biserica maghiară. Acesta e un adevăr constatat și mult regretat de autorii maghiari! Pentru scopul înființării acelor mitropolii a trebuit să se dispună, și, cu privire la mitropolia noastră, s'a și dispus în Bulla »Ecclesiam Christi«, că se subtrage dela mitropolia din Strigon și întru cât ar fi fost supusă biserica noastră și jurisdicției primațiale, sau întru cât ar avea să se supună acum direct ca mitropolie, se subtrage și de sub acea jurisdicție. Cuvintele privitoare ale Bullei sunt: »*Dioecesis Fogarasiensem a pristina, cui antea suberat, Metropolitanæ Strigoniensis iurisdictione et a quavis alia potestate et prærogativa jurisdictionali în perpetuum... subtrahimus*«. Nu mai încapă deci îndoială, că oricum să fie stat lucrul înainte de aceea, la an. 1853, s'a constituit în raport cu primatele Ungariei, o biserică autocefală unită română, care în lumea asta nu are alt cap decât pe acela dat de Dl Hristos, pe urmașul sfântului Petru din Roma.

Cumcă mitropolia română din Blaj a fost subtrasă de sub jurisdicția primațială, o recunosc și autorii maghiari, ca Szemec¹⁾, Dudek²⁾, o întărește faptul, că primatele Scitovszky, văzând acest demers al lucrurilor, la an. 1858 a protestat împotriva acestei dispoziții, zicând, că el ca mitropolit a abzis de drepturile sale, dar ca primate — ba!³⁾ O întărește praxa de aproape 60 ani, după care mitropolia noastră se socotește ca independentă. Bunăoară după moartea primatului Simor administrarea oficiului primațial a fost concrezută, nu mitropo-

¹⁾ »Magyar Állam«, nr.ii 232 și 250, 1906.

²⁾ »Religio«, nr.ii 28—1906, p. 454.

³⁾ Sajo, o. c. pp. 354—5.

litului Vancea, care ar fi fost cel mai bătrân dintre mitropoliții supuși aceluși scaun, ci mitropolitului Samassa din Agria¹⁾. Și în sfârșit, starea aceasta de drept a codificat-o Conciliul nostru Provincial III. ținut în anul iubilare 1900, declarând în mod solemn (Tit. II. Cap. I. § 1.): »Raportul Provinciei metropolitane gr.-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș, ca Biserică particulară, cu celelalte Biserici particulare din patrie nu poate fi altul, decât cel determinat în Bulla pontificală a Papei Piu IX »Ecclesiam Christi« de dno VI. Kal. Decembris 1853, prin care aceasta provincie metropolitană cu toate bisericile, parohiile, filialele și cu toate persoanele sale de orice sex și condițiune a fost scoasă de sub jurisdicțiunea metropolitană și de sub orice prerogativă jurisdicțională a arhiepiscopului din Strigon. În conformitate cu acestea asupra Provinciei metropolitane de Alba-Iulia și Făgăraș afară de sf. Scaun apostolic al Romei (și prin urmare afară de nunții și delegații lui), căruia este imediat supusă, nu se poate recunoaște altă autoritate ecclesiastică mai înaltă, decât sinodul său provincial«.

Sf. Scaun din Roma aprobând acest decret, s'a identificat cu principiile enunțate în el.

În sfârșit vedem, că după dreptul bisericesc chestia raportului bisericii noastre față de Scaunul primațial din Strigon ar fi pe deplin regulată și poate fi clară oricui. Cine încă și azi susține, că noi suntem supuși Primatului din Strigon, acela nu vorbește decât sau din ignoranță sau din tendențiozitate.

Ce răspundem însă acelor, cari zic, că puterea primațială e de drept public ungar, preste care dispozițiile bisericești ulterioare nu se extind și după care, de dreptul primațial asupra bisericii noastre numai »națiunea« ar fi

¹⁾ În seria de articlii »Denumirea prepozițiilor« din Controla (Timișoara) 1908 nr. 31-63, Udrișce Logojan relevând acest fapt contrazice păreri dlui Dr. St. Pop de mai sus.

putut abzice? ¹⁾ Mărturisim, că întrebarea aceasta e destul de ponderoasă, dar răspundem ușor, cu ajutorul istoricului maghiar Karácsonyi: »regii au putut da și au dat demnități de drept public metropoliei din Strigon, dar nu i-au putut da demnitate de drept bisericesc, căci nime nu poate da ce nu are. In biserica catolică jurisdicție bisericească preste alt arhiereu numai Papa dela Roma poate da, cu atât mai vârtos numai el poate împărți drepturi de primat și legat papal« ²⁾. Deci dreptul public ungar numai într'atăta e valid, întru cât acopere dreptul bisericesc.

In special, dacă s'ar pofti o renunțare expresă a dreptului public ungar la puterea primațială preste biserica noastră, ar trebui să se dovedească mai întâiu extinderea puterii primațiale expres și asupra bisericii noastre, cu ocazia unirii. Deci, pater ante filium... Ceeace zădarnic va căută cineva între paragrafii din Corpus Iuris Hungarici!

Relația bisericii noastre față de scaunul primațial din Strigon este deci o chestie limpede.

Dr. Nicolae Brînzău.

Cuvânt de introducere pentru studiul sf. Scripturi.

(II)

Dar dacă însemnătatea și demnitatea sf. Scripturi e așa de mare și așa de covârșitoare, apoi nici *greutatea înțelegerii*³⁾ cuprinsului lor nu e de loc inferioară. Din contră e îndoită.

¹⁾ Gyárfás, A román görög katolikusok autonómiaja, Kath. Szemle 1905. fasc. III—IV, care se identifică cu părerea profesorului său Kossutány, Egyházjog, Kolozsvár 1903. t. I. p. 219. ²⁾ Religio 1906. p. 216.

³⁾ „Poate va mai întreba cineva: De oarece canonul Scripturilor e perfect și prin sine însuș e suficient cu prisosință la toate, de ce o să mai fie oare de trebuință, ca să i-se mai adaogă și autoritatea înțelegerii bisericești? Tocmai pentru aceea, pentru că din cauza profundității Scriptu-

Mai înainte de toate, chiar *din cauza naturii lor dumnezești*; căci *conțin adevăruri și dogme dumnezești, de o sublimitate incomparabilă*, și la care ochiul minții noastre nu se poate uita decât din depărtare și cu greu, cum bufnița se uită la lumina orbitoare a soarelui.

Apoi, întorcându-ne spre elementul lor omenesc, e învederat, că ele dzești fiind din firea lor, *au fost scrise de oameni în limbajiu omenesc și tot pentru oameni*. Prin urmare ca atari *au fost necesar influințate și au trebuit să treacă prin toate vicisitudinile soartei celorlalte scrieri omenești și au fost supuse acelorăș schimbări și mutațiuni*.

Mai adaogă, că ele *dela început au fost scrise în alte circumstanțe*, pentru *alte națiuni și popoare, cu alte limbi și alte moravuri și cu alte datine religioase și politice*. Iar acele *popoare s'au sfîns demult, le-a perit limbajiuul viu, li s'au pierdut aproape toată urma, iar obiceiurile și datinele lumii s'au schimbat radical*.

De aci dăm pe de-o parte de *greutăți*¹⁾ — *ai zice aproape de neînvîns*, spre a pătrunde adevăratul lor sens, și *greutățile cresc, pe cât ne îndepărtăm de originea lor primitivă*.

Pe de altă parte însă vedem, că *sporesc stăruințele* cele mai încordate în această privință.

rilor nu o înțeleg cu toții în acelaș senz, ci fiecare îi interpretează alt-mintrelea zisele ei așa, că aproape ai crede, că atâtea-s părerile trase dintrînsa cât și oameni, căci altfel o expune Novațian, altfel Sabeliu, altfel Donat, altfel Ariu... altfel în fine Nestoriu. Și de aceea, din cauza atâtor mari și atâtor de multe întortocheri ale celor mai diverse erori, e numai decât de lipsă, ca regula interpretațiunii profetice și apostolice să fie *dirijată după norma înțelegerii bisericii catolice*“. Vinc. Lerin. com. 2.

1) „S. Scriptură e obscură și greu de înțeles în multe locuri:

a) din cauza timpului, în care a fost scrisă. Căci cărțile sfinte cele mai recente au fost compuse cu vreo două mii de ani înainte, celelalte încă și mai înainte. Iar pe acele vremi vechi erau alte datine, alte obiceiuri foarte deosebite de ale noastre...

b) din cauza patriei lor. Căci au fost scrise în Orient, în regiuni, cari până în ziua de azi nu ne sunt încă cunoscute în deajuns.

c) din cauza limbii, în care au fost scrise;... căci astăzi ele-s moarte și în mare parte a dispărut și urma lor.

d) din cauza cuprinsului lor, fie istoric, fie dogmatic, fie profetic, care ne creiază de asemenea multe *greutăți*. Istoria e grea pentru vechimea ei. Partea dogmatică nu e tratată în mod sistematic, apoi conține lucruri, cari întrec puterea naturală a minții omenești. De asemenea grele sunt și *textele profetice*.“ V. Zapletal O. P. Herm. Bibl., Prol.

Dar nu numai biserica adevărată a lui Hristos, ci toate confesiunile religioase desbinată, cu nesfârșitul lor număr de eretici, toți învățații din lumea întreagă, toți raționaliștii, liberii cugetători, toți într'un cuvânt și-au făcut și-și fac din sf. Scripturi un obiect de cel mai mare interes și de îngrijorarea cea mai stăruitoare. Totuși, cu scop deosebit și opus. Aci, spre a stabili și apăra în sf. Scripturi elementul dumnezeesc pe lângă cel omenesc, dincolo spre a distruge elementul dumnezeesc și, pe cât ar fi posibil, spre a slăbi și pe cel omenesc. Pe de o parte, se ia în apărare interesul lui Dumnezeu, cauza adevărului obiectiv: *vieața*; pe de cealaltă, se caută interesul propriu, binele creaturii corupte: *moartea*.

Și într'adevăr, nu ne putem stăpâni de a nu ne exprima bucuria mare, ce ne împle inima, când privim la energia și prudența, cu care sf. Biserică catolică poartă lupta victoriosă în contra dușmanilor sf. Scripturi. Ea le apără însemnătatea și demnitatea și totodată ne pune în mână mijloacele cele mai eficace, ce ușurează tâlcuirea sensului lor autentic.

Așa, ea a orânduie¹⁾, ca o bună parte din sf. Scripturi, să fie recitate fiecare zi de miniștrii ei în oficiul sacru, ca să se obicinuiască cu dânsle și ca nici un moment să nu fie neglijat acest tezaur divin. Ba, ce e mai mult, ea n'a încetat nici când de a decretă, că sf. Scripturi au să fie explicate cu toată seriozitatea și în modul cel mai profund prin toate instituturile teologice și mai ales în cele de pe la bisericile catedrale și prin mănăstirile religioșilor, prin cari studiul științelor și a artelor a prosperat în totdeauna, cu cel mai mare succes.

Și n'a decretat numai, dar nici nu i-au lipsit nici când bărbați iluștri, bărbați de elită, cari au executat decretul ocrotitoare lor maice, cu succesul cel mai strălucit.

Nici nu e necesar să căutăm dovada în timpurile trecute, ajunge să aruncăm o singură privire la timpurile prezente, timpurile moderne, de când studiile lingvistice, arheologia, geografia și istoria par a-și fi luat un avânt nou și aproape necunoscut mai înainte. Protestantii, raționaliștii și liberii cugetători n'au întârziat a acuza sf. Scripturi în numele tuturor acestor științe. Dar de pe aceleaș domenii Biserica a deschis foc omorâtor asupra lor.

¹⁾ Vezi Conc. Trid. sess. V. Decretum de reformatione c. I. întreg.

Iată *ilustrul ord al Dominicanilor*, care dela începutul existenței sale până în momentul prezent și-a dobândit *foarte însemnate merite pentru sf. Scripturi*¹⁾, deschide în anul 1899 o *academie de studii biblice practice*²⁾ în însăși inima țării sfinte, acolo unde pentru prima oară au apărut cele mai multe din cărțile sf. Scripturi.

Iară *acum nu demult, în 1909*, vedem, că *se mai ridică un institut biblic în Roma, sub înșși ochii Pontificelui Suprem*³⁾.

Pe partea Bisericii, vedem, că stau *învățați din cei mai de seamă*, cei mai iluștri de pe aceste domenii. Bărbați, cari nu numai sunt în stare să țină piept cu orice vrăjmaș, dar îi și întunecă prin splendoarea luminii lor, și-i strivesc prin mărimea personalității lor.

Un atare e Părintele *Scheil O. P.*, profesor de studii superioare la Sorbona din Paris; deasemenea *Lagrange O. P.* rectorul Academiei biblice din Palestina, *Zapletal O. P.* rectorul universității din Friburg și *Rose O. P.*, apoi *Vigouroux, Cornely S. J., Knabenbauer S. J., Hummelauer S. J., Fonck S. J.* și alții foarte mulți, pe cari ar ajunge să-i amintesc, căci meritele lor sunt cunoscute de lumea întreagă.

În zilele noastre vedem, că s'au deschis *două tabere vrășmașe* și s'a încins în jurul sf. Scripturi un *adevărat războiu* cu sabie și foc. E luptă crâncenă, luptă fiorosă, luptă pe vieață și moarte.

Dar pe cât se înverșunează vrăjmașul și-i crește ura, pe atât apărarea Bisericii devine mai temeinică, mai solidă, mai puternică. Autoritatea sf. Scripturi se întărește din ce în ce în mod mai inexpugnabil și cu toții, vrând nevrând, trebuie să-și plece capul înaintea adevărului.

¹⁾ Vezi articolul remarcabil al lui Mandonnet O. P. în Dictionnaire de la Bible, par M. Vigouroux.

²⁾ „Mă grăbesc să arăt celor ce nu o știu și s'o reamintesc celor ce poate au uitat-o, că în veacul XX, ca nici când altă dată, Dominicanii n'au părăsit studiul sf. Scripturi și a științelor adnexe. Ba, din contră, spre a-i da un avânt nou de vieață și spre a-l întocmi după exigențele științifice moderne, ei au întemeiat, la Ierusalim, o școală practică de studii biblice. Toți catolicii de bun simț vor trebui fără îndoială să ne împărtășească părerea, că în momentul când cărțile noastre sfinte sunt atacate în numele limbisticii, arheologiei, geografiei și istoriei nu se află un mijloc mai sigur și mai potrivit spre a se prepară la un răspuns victorios la toate aceste atacuri nenumărate, decât de a formă un fel de școală superioară pentru știința sf. Scripturi în însuși centrul țărilor biblice, la Ierusalim.“ P. Gillet O. P. Les Dominicains, leur raison d'être p. 17.

³⁾ Vezi Pius X. „Vineta electă“ din 7 Maiu 1909.

Și acest triumf victorios ni-e asigurat, fiindcă nu ne lipsesc nici armele vechi sau moderne, nici dibăcia în mânuirea lor, dar mai ales pentru că avem de călăuză pe însași sf. Maică Biserică¹⁾, mireasa lui Hristos, care singură a primit dela mirele său divin lumina dumnezeiască cu menirea de a interpreta în mod autentic și infalibil izvoarele și întreaga economie a mântuirii; și ei singure i-s'a făcut promisiunea solemnă, că porțile iadului nu o vor birui²⁾.

I. M. Lucaciu O. P.

Colecțiunea Pseudoisidoriană.

(I)

Între multele colecțiuni de drept ale bisericei apusene, cari cuprind canoanele conciliilor ecumenice, decretalele papilor, și canoanele sinoadelor particulare, un loc de frunte ocupă colecțiunea *Pseudoisidoriană* din veacul al 9-lea. Nu doară pentru valoarea ei intrinsecă, ci mai mult pentru controversele ivite în jurul ei. Căci de pe timpul Centuriatorilor Magdeburgenși³⁾, și alui Blondel⁴⁾ până aproape în timpurile noastre, lumea acatolică a susținut, că colecția aceasta formează baza juridico-istorică a supremației papale.

Adevărat, că în Apus ar fi de prisos să te mai ocupi cu această colecție, căci oameni ca Richter († 8 Maiu 1864 în Berlin), membru în consistorul superior și oficial în ministerul cultelor, Wasserschleben († 28 Iunie 1893 în Giessen) cancelar

¹⁾ „De aceea nu se poate tăgădui, că cărțile sfinte sunt învăluite într'o obscuritate misterioasă, așa, că nimene nu poate pătrunde până la dănselle fără un călăuz de drum. Și aceasta din voința prevedinței lui Dumnezeu, (ceace e părerea obștească a sf. Părinți), ca oamenii să le cerceteze cu o dorință și cu o râvnă cu atât mai mare și ca folosul dobândit cu atâta trudă să și-l implante cu atât mai adânc în minte și în suflet, dar mai înainte de toate, ca să înțeleagă, că Dumnezeu a pus Scripturile în mâinile Bisericii, ca aceasta să-i fie călăuza și magistra cea mai sigură atât în lectură, cât și în interpretarea ziselor ei, — căci: acolo trebuie să căutăm adevărul, unde-s efectele grației, și aceia expun scripturile fără nici o primejdie, la cari e succesiunea apostolică“. Așa ne învață însuși Sf. Irineu. C. Haereses IV. 26. 5. Leo XIII. Prov. Deus.

²⁾ Math. 16, 18.

³⁾ H. E. II. c. 7; III., c. 7.

⁴⁾ Pseudoisidorus et Turrianus vapulantes, Genevae, 1628.

la universitate, Hinschius († 13 Decembrie 1898 în Berlin), profesor de universitate și membru al casei seniorilor, toți protestanți, recunosc, cum vom vedea, greșala ce s'a făcut în tabăra lor, când stabilirea și desvoltarea puterii papale au atribuit-o acestei colecții.

Dar fiindcă rezultatele pozitive ale cercetărilor științifice din Apus ajung la noi mai târziu, și la frații noștri greco-orientali se mai acreditează astfel de minciuni istorice, — pildă vie e dl Dr. Nicolae Bălan, în răspunsul ce-l dă părintelui Virgil Pop în chestia primatului papei, în Revista Teologică, redactată de Dsa — am socotit că fac lucru folositor, dacă voiu informa pe cetitorii noștri despre păreri lumii serioase asupra acelor canoane, arsenal de minciuni, din care papii și-ar fi fabricat toate argumentele, pentru dovedirea puterii lor supreme (!)

Pseudo-Isidor este numele unui necunoscut, care la mijlocul veacului al 9-lea, a compus multe decretale neautentice și (sub numele lui *Isidorus Mercator*) le-a pus în circulație în legătură cu colecția veche de canoane „*Hispana*“, ca cu atât mai ușor să afle crezământ.

Prefața cărții sale e asta: „Incipit praefatio S. Isidori Episcopi libri hujus. Isidorus Mercator servus Christi, lectori conseruo suo et parenti in Domino fidei salutem.

Amăgiți de această prefață oamenii multă vreme atribuiră colecția, stului Isidor de Sevilla, până când în urmă se descoperi greșala. Colecția Pseudoisidoriană, ne e cunoscută în 2 recensii; una de-o formă mai lungă, mai completă, notată de Hinschius ca clasa A¹, și alta mai scurtă, notată ca clasa A².

Clasa A¹, cuprinde colecția „*Hispana*“ dimpreună cu decretalele false, iar codicii clasei A², numai decretalele false dela Clemente I. până la Damas. Părerea mai probabilă, îmbrățișată de Hinschius, este că forma originală o reprezintă recenzia mai lungă.

Colecția completă alui Pseudo-Isidor o găsim la *Merlin*,¹⁾ iar o ediție critică la Hinschius²⁾. Colecția cuprinde 3 părți. În partea a doua sunt canoane genuine de a sinoadelor; în partea primă și a treia, epistole decretale de-a papilor dela Clemente I. Romanul până la Gregoriu II. (an. 90—731), și între acestea peste 100 decretale false. Izvoarele, de cari s'a

¹⁾ Concilia generalia greca et latina, Parisiis 1523 și 1545, Colon. 1530.

²⁾ Decretales Pseudoisidori et capitula Angilramni, Lipsiae 1863, cu o prefață critică (p. I.—CCXXXVIII).

folosit Ps. Isidor, când a fabricat acestea decretale, sunt: S. Scriptură, Sântii Părinți, canoanele sinoadelor, epistolele papilor, „*Liber Pontificalis*“, *Historia Tripartita* alui Cassiodor, *Codex Theodosianus*, *Breviarium Alaricianum*, *Lex Visigothorum*, *Capitulariile frânce*, *Epistolele s. Bonifațiu* etc. Din acest material vast, autorul colecției, a făurit cu multă artă noi decretale și documente, pe cari le pune în gura papilor și în cari tractează obiectele celea mai variate din câmpul dogmaticii, moralei, liturgiei, și mai ales a dreptului canonic. Tractează despre hierarhia bisericească, dreptul de apelație, drepturile corepiscopilor, procedura în cauzele episcopilor și a clericilor, drepturile conciliilor, drepturile scaunului apostolic etc.

Această colecție, sau mai bine zis, singuraticile decretale din ea, au câștigat vază mare, când multe din ele, au intrat în colecțiile din veacul al 10 și 11-lea: *Collectio Anselmo dedicata*, *Decretum Burchardi*, Colecția lui *Anselm din Lucca*, *Decretal* și *Panormia lui Ivo*, *Collectio Trium Partium*, și prin acestea și în *Decretum Gratiani*.

În autenticitatea documentelor lui Pseudo-Isidor s'au îndoit mai întâiu bărbații catolici: Cardinalul Nicolau de Cusa și Ioan de Torquemada din veacul al XV. În veacul al 16-lea, Erasmus de Rotterdam, George Cassander, Dumoulin, Le Conte. În veacul al 17-lea (an. 1628) s'a distins în cernerea critică a documentelor, David Blondel, reformat; iar în al 18-lea 2 preoți catolici, frații Petru și Ieronim Ballerini ¹⁾.

Pe cercetările lui Blondel și a fraților Ballerini se bazează și rezultatele, la cari au ajuns criticii mai moderni, între cari amintesc pe lângă cei pomeniți la deal, pe Knust ²⁾.

Patria acestei colecțiuni, contrar opiniei Gallicanilor, a Febronianilor și alui K. F. Eichhorn ³⁾ — opinie combătută de Blondel, Ballerini, Knust ⁴⁾, Wasserschleben ⁵⁾, Hinschius ⁶⁾, — nu este Roma, nici Italia. Nu este, în locul al doilea, *Mainzul*, cum afirmau Ballerini, Knust, Göcke ⁷⁾, Wasserschleben, ci sau orașul Reims, scaunul s. Remigiu, cum s'ar părea că

¹⁾ La Migne, P. P. Lat. LVI, 240 sqq.

²⁾ De fontibus et consilio Pseudoisidorianae collectionis, Gott. 1832.

³⁾ Kirchenrecht I, Göttingen 1834, 158 sqq.

⁴⁾ op. cit. 14.

⁵⁾ Herzog R. E. XII, 374.

⁶⁾ op. cit. p. CCXI.

⁷⁾ De exceptione spolii, Berol. 1858, p. 57.

dovedesc Weizsäcker¹⁾, v. Norden²⁾, Hinschius, sau Le Man din arhidieceza de Tours, cum cearcă să dovedească Maassen³⁾, Simson⁴⁾ și Fournier⁵⁾. Toți criticii de seamă așadară fixează de patrie a colecțiunii, Franța și încă Franța vestică. Deja împrejurarea asta, ar putea fi dovadă, că nu a fost compusă în *interesul papilor*.

Timpul, când s'a compus colecția lui Pseudo-Isidor, se poate stabili cu toată certitudinea între anii 847 și 857. Acesta este rezultatul, la care ajunge Hinschius, după minuțioase cercetări.

Autorul colecțiunii este necunoscut. Unii țin de autor pe Benedict Levita, pentru că colecția ăștuia samănă foarte mult cu alui Pseudo-Isidor. Alții (Wasserschleben) țin de auctori pe episcopii Autgar din Mainz și pe Ebbo. Alții pe Wenilo, arhiepiscop de Sens sau pe Rothad de Soissons. Probabil e vre-un cleric de-a episcopului din Le Mans, Aldrich, poate diaconul acestuia Leodaldus. Inșă ceva sigur și pozitiv nu putem enunța⁶⁾.

Dr. Alex. Nicolescu.

Muncă și jertfă.

(II)

Munca e recerința de căpetenie și temeiul progresului, ce tinde să îmbrățișeze toate forțele omenimii, și trupești și sufletești, să însoțească pentru împreună-lucrare pașnică și rodnică atât mintea cât și inima omenimii, ca povățuită de făclia credinții să afe *calea* îndestulirii, să afe pe Cel ce a zis „Eu sânt calea...” Unde munca se dovedește a nu fi destul de eficace, unde ea de sine nu e în stare a să-

¹⁾ Die Pseudoisidorische Frage, in Sybels Hist. Zeitschr. III. 1860, p. 42.

²⁾ Ebo, Hincmar u. Pseudoisidor, ibidem, VII. 1862, p. 316.

³⁾ Pseudoisidorstudien, Wien, 1885.

⁴⁾ Die Entstehung der pseudoisidorischen Fälschungen in Le Mans, Leipzig 1886.

⁵⁾ La question des fausses Decretales, in revista „Nouvelle revue historique de droit français et étranger“ XI, 70 ss. a. 1887.

⁶⁾ Hinschius, op. cit. p. CCXXVI.

vârși prefacerea, schimbarea omului abătut de pe „Calea“ plăcută sufletului și înstrăinat de „Adevăr“ și de „Vieață“, acolo ea, munca, trebuie să fie secundată de *jertfă*. Aceasta o presupune pe cea dintâi cu care aproape totdeauna se însoțește, iar cea dintâi o dorește, o așteaptă, altădată o și chiamă ca să-i fie tovarășă, să-i garanteze succesul, să-l mijlocească, să-l asigure. Munca îndreptată spre regenerare morală, spre reînvioreare sufletească, spre salvare din lepra necredinții, spre a scoate sufletul din labirintul îndoelilor, din chaosul erorilor, adeseori e zădărnicită de curentul potrivnic ce se furizează cu mai multă dulceață, de curentul ce unora le promite zeificarea minții, altora desfătarea senzuală și iarăși altora raiul pământesc. În fața acestui dușman cu atâtea brațe, cu atâtea ramificații, adeseori trebuie să batem în retragere, pe lângă muncă cât de întetită, cât de sistematică, cât de bine chibzuită, dacă nu e sprijinită de tovarășa sa — de *jertfă*, dacă în picurii de sudoare ce ne brobonesc fruntea nu se reflectează razele luminoase ale *jertfirei* de sine, dacă în cuvântul viu nu se amestecă sunetul de aur al abnegării, dacă din toată vieața, toată purtarea noastră nu transpiră lăpădare de sine, devotament, *jertfă*.

Pe cât de mult ne îndeamnă veacul în care trăim la muncă, la muncă încordată, pe atât de disparent e numărul modelelor de *jertfă* ce ni-l oferă lumea de azi, pe lângă toate pretențiile de umanism, de filantropie. În val-vârtejul veacului nostru se desvoaltă o muncă — uriașă ce-i drept — dar brută, o muncă de o parte prea fizică, cu puterea vaporilor ajutați de forța musculară a omului, de altă parte prea spirituală, prea mentală, neîncălzită, neînsuflețită de spiritul *jertfei*, al abnegării. Căută-vom deci tipuri de altruism în lumea aceasta a egoismului,

modele de abnegare în veacul interesului propriu, motive de avânt ideal în veacul recunoscut ca cel mai material? Ad quid? Fie-ne destulă învățătura muncii sânguincioase, întetite, iar tipurile jertfirei de sine, modelele promptitudinii de a se lipsi pe sine de orice bun, de orice folositor, de orice răsplată, să-le căutăm acolo unde se află, unde s'au și eternizat și numele și faptele lor. Intensitatea muncii o putem învăța dela veacul al XX-lea, dar spiritul de jertfă, aplicarea spre a-și lăpădă al său pentru binele, pentru îndestulirea, pentru îndreptarea, luminarea și mântuirea altora, trebuie să le împrumutăm din cartea cărților, din st. Scriptură. „Scripturile“ ne deschid galeria de tablouri a jertfelor aduse pe altarul credinții, a recunoștinții, a iubirii, a idealurilor sublime. Ici, un Avram așază pe altarul clădit pe unicul său fiu, ca să-și dovedească credința și supunerea față de Puterea nemărginită; altul (bătrânul Eleazar) „cu sufletul bucuros“ pătimizește, pentru a-și mărturisi alipirea de instituțiunile religioase și naționale ale neamului său, alții (cei 7 Macabei) mai bucuroși se înfrățesc cu moartea, decât cu lăpădarea credinții; jertfa bărbaților o încununează femeile cari, parte în câmpul datorințelor prescrise de Dzeu și de natură (pe timpul domniei lui Antioh cel Tiran), parte pe câmpul de luptă (Iudita în tabăra lui Oloferne, Debora în lupta de pe Tavor), au dovedit ce poate săvârși spiritul abnegării.

Iar Legea Nouă? Cine vrea să-și însușească aplicarea spre abnegațiune, cine dorește să cunoască jertfa, conceptul jertfirei de sine în toată deplinătatea lui n'are decât să urmărească, ținând firul istorisirii evanghelice, zi de zi, pas de pas, vieața, faptele, cuvintele, suferințele, patimile încununate de moartea Celui ce a zis: „Mai mare dragoste decât aceasta

nimenea nu are, ca să-și pue cineva sufletul său pentru prietinii săi“ (Ioan 15, 13). Sub raportul acesta vieța scurtă pământească a Mântuitorului se poate socoti drept o pregătire pentru jertfa de pe Calvar, pentru jertfa, asemenea căreia nu ne arată nici istoria evului vechiu, nici a celui modern atât de bogat în idei și idealuri care de care mai „salvatoare“, mai „fericitoare“, dar aievea — amăgitoare. Jertfa sângeroasă a crucii, luminată de strălucirea Invierii de a treia zi, a fost temeiul creștinătății: despre moartea și învierea Dlui Hristos a cuvântat ap. Petru mai întâiu, și a cucerit 3000 de inimi, iar a doua oară, vorbind despre aceleași adevăruri cardinale, a atras 5000 de suflete.

Înșiruiți-vă și voi, sute și mii de mucenici arși în foc, ciuruți de zbiciu, frânți în roate, spintecați de fiare; adunați sângele vostru, vărsat pentru credință, prinos de jertfă sublimă, într'o mare roșie spumegătoare și, prin înfătoșarea voastră, întregiți, îmbogățiți contururile palide ale icoanei ce ne-am format despre *jertfă*.

Din Jertfa de pe muntele Căpaținilor a încolțit creștinismul, jertfa apostolilor l-a plantat în inima înghețată a lumii păgâne, jertfa ucenicilor l-a apărat de asprimea vânturilor venite din laturi opuse credinței, jertfa cuvioaselor cete de urmași ai apostolilor și a martirilor l-a susținut, l-a păstrat, l-a întărit, l-a reslățit, l-a „catolicizat“. Și, ca să nu uităm a aduce căscioara noastră modestă în legătură cu cetatea superbă a credinții universale, cu mângâiere trebuie să recunoaștem că, îndată dela începutul existenței sale până în prezent, munca deinteresată a capilor nostri bisericești a fost acompaniată de jertfa, de abnegarea tuturor fiilor buni, îndeosebi de jertfa preoținii.

Primejdiile ce se descarcă pe alocurea asupra credinții însași, pe alocurea asupra instituțiilor re-

ligioase — a școlii confesionale — pretind și muncă și jertfă. Munca — și cea mai stăruitoare — puțin poate săvârși, dacă nu poartă pecetea jertfei, dacă nu se înveșmântă în mantia lăpădării de sine.

A ne teme de desastru, a ne înfrică că nu vom învinge, nu ne este iertat, doar ni-s'a promis asistența Mântuitorului: »*Iată, eu cu voi sunt*«. Cuvintele aceste însă trebuie să le referim și la spiritul Său de jertfă și să le interpretăm: învingerea e a noastră, dacă ne vom lupta cu zelul Lui, dacă vom fi gata a ne jertfi asemenea Lui, dacă eforturile noastre, munca noastră va străluci în aureola jertfei, a abnegării, a devotamentului!

Vas. Cerghizan.

O carte despre episcopia din Maramurăș.

(II)

În 1645 aflăm în Maramurăș un vlădică, pe care-l cunoaștem numai din documentul publicat de d. Cziplé (nr. XX) Acesta e egumenul Silvestru, denumit de principe și primit de adunarea comitatensă în 26 Aprilie 1646.

Succesorul lui Silvestru n'a fost Mihail Molodiciu (Molodeț), cum zice d. Cziplé, ci Savul Popa, denumit episcop în 1650 de G. Rákoczy II. peste ținutul Chioarului, *Maramurăș* și Sătmar. Acesta a fost, ca și contemporanul său dela Bălgrad, infectat de doctrinele calvine. În diploma de denumire i-se pun și câteva condiții :

1. Pe români îi va învăța în limba lor și în limba proprie îi va învăța și pe Ruteni.

2. Pe preoții de sub jurisdicția sa îi va silii să propage cuvântul lui D-zeu așa cum e depus în Testamentul nou, Catehismul și Psaltirea,¹⁾ apărute la Bălgrad — pe cari trebuie să și-le câștige (preoții), — »*avulsis superstitionibus*«.

3. Căsătorie le va despărți numai din cauza adulterului. Când are greutate (dubia) să recurgă la ajutorul superintendentului calvin și a vlădicului din Bălgrad.

¹⁾ Psaltirea a apărut numai în 1651. Se vede că era sub tipar, când s'a scris diploma și de aceea se face amintire și de ea.

4. Nu va promovă la demnitatea de păstor (preot), decât pe cei vrednici, pe cari îi va examina și-i va trimite »pro suprema censura« la Bălgrad.

5. In administrarea diecesei va ascultă de »seniori«.

6. Causele mai însemnate le va trimite spre desbatere la Bălgrad, în tot ce privește promovarea pietății și mântuirea sufletească a credincioșilor va fi supus superintendentului calvin și episcopului român din Ardeal.

7. Este obligat a luă parte, în persoană sau prin delegați potriviți, la adunările anuale ale clerului din Alba-Iulia. ¹⁾

In anul următor (7 Iulie 1651) Maramurășul capătă un nou episcop, pe Mihail Molodiciu (Molodeț) denumit sub aceleași condiții ca și Savul Popa. ²⁾ Iurisdicția lui Molodiciu se estindea numai asupra Maramurășului, iar Sătmarul a fost supus prin decretul emanat în aceeași zi iurisdicției lui Simion Ștefan, vlădica Bălgradului. ³⁾ Molodiciu a rămas în scaun până în 1662. E adevărat, că Simion Ștefan se numește în 1651 »arhiepiscopul Bălgradului, al Vadului, al *Maramurășului* și al Ardealului«, ⁴⁾ că în diploma de denumire alui Sava Brancovici din 28 Decembrie 1656 Maramurășul încă e unul dintre comitatele supuse iurisdicției sale, ⁵⁾ asemenea și în decretul din 9 Ianuarie 1659 prin care Acațiu Barcsai confirmă diploma de denumire alui Sava ⁶⁾ și că Ghenadie III., care a păstorit în 1659 câteva luni în locul lui Sava, acum depus, se intitulează într'un act din Iulie »arhiepiscop de Bălgrad, Maramurăș și a toată țara Ardealului«. ⁷⁾ Lucrul acesta se înțelege însă ușor când ne gândim, că atât Savul Popa, cât și urmașul său Molodiciu, au fost dependenți de episcopia Bălgradului.

In 1662 Sava Brancovici, reîntors din Rusia, unde a fost trimis ca agent alui G. Rákoczy, ajunge a treia oară episcop al Bălgradului. In diploma de confirmare, dată de principele Mihail Apafi în 23 Aprilie (1662), nu se spune nimic deosebit cu privire la Maramurăș. ⁸⁾ Se vede însă, că purtarea puțin vlădicească

¹⁾ Dobrescu, o. cit. pp. 31—33

²⁾ Ibidem, p. 34.

³⁾ Ibidem, p. 35—36.

⁴⁾ Șincai, Cronică la a. 1651.

⁵⁾ Cipar, Arhiv, p. 649.

⁶⁾ Dobrescu, o. cit. p. 37—38.

⁷⁾ Iorga, Documente românești din arhivele Bistriței. București, 1899. Vol. II. p. 9.

⁸⁾ Vezi diploma la Bunca, Vechile episcopii, pp. 120—22.

alui Molodiciu l'a silit pe Apafi să-l depună și astfel Maramurășul e supus imediat iurisdicției lui Sava, care e primit și de adunarea generală a comitatului în 28 Iulie 1662. ¹⁾ Sava a păstorit de fapt Maramurășul până în 1680, când l-a ajuns soartea, pe care-o cunoaștem. În acelaș an, prin diploma din 28 Decembrie, Mihail Apafi numește episcop în locul lui Sava, pe Iosif Budai de Pischinț supunând sub iurisdicția lui și Maramurășul, ²⁾ peste care se va fi estins probabil și iurisdicția urmașului său Ioasaf (1682) și a lui Sava Vestemeanul (1682—85). Despre Varlaam (1685—91) știm sigur, că se numia în prefața Molitvelnicului din 1689 »arhiepiscop și mitropolit sfintei mitropolii a Bălgradului, al (sic!) Vadului, al Silvașului, al Făgărașului și al *Maramurășului*. ³⁾ Stând astfel lucrul, nu cred nici eu în vladicia lui Ioanițiu Zeikan (1658—84) asupra Maramurășului (Nilles, *Symbolae* I, 388 nota 1. Bunea zicea în *Vechile episcopii* p. 102, că Zeikan—Zekány — fără a fi recunoscut formal de principii Ardealului a guvernat biserica din Maramurăș până în 1684). Zeikan a fost numit episcop al Muncaciului de Sofia Bathori, văduva lui G. Rákoczy II., peste Rutenii, cari, neprimind unirea cu Roma, n'au voit să-l recunoască pe Petru Partenie. Reședința lui nu eră Muncaciul (respective mănăstirea sf. Nicolae de lângă Muncaciul. ci Mistițe (Misticze). ⁴⁾ Un astfel de episcop va fi fost și Metodi Rakovéczy, care apare în Maramurăș în 1688, așezându-și reședința în mănăstirea Uglya. În anul următor (26 Aprilie 1689) îl vedem iscălindu-se »*Methodius Episcopus Munkaciensis, Makovicziensis, Scepusiensis, Krasnobrodensis, Maramorosiensis et per totam terram Hungariae*«. În 1690, când a făcut mărturisirea de credință catolică înaintea lui Iosif de Camellis eră egumen al mănăstirii sf. Nicolae de lângă Muncaciul. ⁵⁾

În sensul acesta trebuiesc, cred, îndreptate și întregite celea scrise de Cziplé în capitolul al II-lea, p. 11—29. Înainte de-a termina cu partea aceasta a cărții d. Cziplé, observ, că afirmația dela p. 28 (care de altfel e în contradicție cu celea spuse mai târziu): »Erdélyben olyan vidék, hol esperességet alakítottak

¹⁾ Cziplé, doc. nr. XXIX.

²⁾ Cipar, *Acte și fragmente*, p. 60 și urm.

³⁾ Bianu - Hodoș, *Bibliografia rom. veche*. Vol. I. București, 1903, p. 291 și 296.

⁴⁾ Basilovits, o. c. I, 100—101.

⁵⁾ *Ibidem*, pp. 102—103.

a reformátusok, ki volt véve a román püspök fönnhatóság alól, s a református superintendensnek vettetett alá; Mára marosban az espereseknek oly hatáskörük volt mint most, még pedig *függésben a püspöktől és a szobortól*», e cu totul greșită. Cunoaștem diploma, prin care Simion Petrașcu a fost denumit protopop (1652) al Românilor din jurul Sighetului, cari s'au unit cu biserica calvină. În diploma aceasta se spune espres, că »minden dolgokban a magyar orthodoxus püspöktől hallgasson és értsen.«¹⁾ Condițiile puse protopopilor româno-calvini au fost pretutindeni aceleași, cum vedem din diploma lui G. Rákoczy I, din 1647 (8 Iulie), prin care-l numește pe Ioan Pop Cichindeaiul (Cikinyei János Pap) protopop peste vre-o 18 sate de pe țara Oltului,²⁾ și din diploma lui G. Rákoczy al II-lea prin care-l numește pe Petru Csucsy (1648) protopop în Ciuciu.³⁾

În capitolele următoare d. Cziplé vorbește pe larg despre vlădicia lui Iosif Stoica, despre starea bisericii românești maramurășene pe timpul lui Francisc Rákoczy II, și despre încetarea episcopiei Maramurășului, pe baza documentelor aflate de dsa în arhivele comitatului, rectificând și completând în mod radical cunoștințele, cari le aveam până acum despre desvoltarea bisericii române din Maramurăș.

Nu mai încapă îndoială, că Iosif Stoica a început a păstori în 1690, nu în 1692 cum se credeă. Rămâne însă neîntăleasă condiția pusă lui Teofil Szerémi în diploma din 18 Decembrie 1692 p. 16 »ut schoiae, ubi fieri potest, inter Valachos praecipue in monasterio Alba-Iuliensi, comitatibus Hunyadiensi et *Maramarusiensi*... erigantur.«⁴⁾ Cum ar fi putut întemeia Teofil școli într'un comitat, peste care nu aveă nici o iurisdicție? Lucrul se poate esplica cred, astfel: condițiile puse în diploma de denumire alui Teofil sunt copiate din cuvânt în cuvânt din diploma lui M. Apafi din 1680, prin care a denumit pe Iosif Budai de Pischiș vlădică al Bălgradului.⁵⁾ Va se zică, celea 19

¹⁾ Eod Péter, Szmirnai sz. Polikárpus p. 92—93. Românește în Șincai, Cronica la a. 1652.

²⁾ Actul acesta de denumire l'a aflat d. Dr. Silviu Dragomir în manuscrisul original al cronicii lui George Brancovici, care se păstrează în biblioteca metropolitană din Carloviț. S'a publicat în »Răvașul«, 1910, numărul de pe Decembrie.

³⁾ Márki Sándor, Aradmegye és Arad sz. kir. város története. II. rész. Arad, 1895, p. 237—38.

⁴⁾ Nilles, Symbolae I, 157—58.

⁵⁾ Cipar, Acte și fragmente p. 60 70.

puncte, în cari se cuprindeau condițiunile de păstorire, au devenit o formulă oficioasă, care rămâne neschimbată și se copia adăugându-se numai cuvintele introductive, cari cuprindeau numele noului episcop și numele comitatelor, peste cari se estindea iurisdicția.

Tot din documentele publicate de d. Cziplé vedem, că episcopul Petruvan e identic cu Serafim și nici decum cu Dositeiu Teodoroviciu, cum credeă Bunea (Vechile episcopii, 105). Sunt foarte interesante luptele purtate pentru convertirea Românilor maramurășeni la religiunea catolică și pentru supunerea lor iurisdicției episcopiei de Muncaciu. În partea a doua (Oklevéltár) autorul publică peste o sută de documente necunoscute, cari aruncă o vie lumină asupra dezvoltării bisericii române din părțile acestea.

Astfel ni-se prezintă teza de doctorat a d. Cziplé, care contribuie foarte mult la cunoașterea trecutului bisericii noastre. Durere numai, că autorului i-au scăpat din vedere câteva documente importante și astfel lucrarea dsale e în unele părți defectuoasă.

Z. Páclișan.

Obiectul predicilor la misiuni.

— Scrisoare. —

Scumpul meu prietin, împreună cu mai mulți frați preoți, ai cerut și tu, să-ți comunic obiectele și mai corect zis materia, ce e bine să se desvoalte și propună cu prilejul ținerii misiunilor sacre poporali, cari, pe lângă toată importanța lor mare, sunt încă puțin cunoscute la noi. Satisfac cu bucurie și plăcere cu atât mai mare, cu cât îmi este mai adâncă și nestrămutată convingerea, că poporul nostru nu va obține rezultate mai reale în lupta vieții, nu va progresa mai mulțumitor și nu va stoarce pentru el stimă și respect mai mult până atunci, până când nu va începe o nouă viață, în toate părțile, unde se aude doina tristă, care grăiește așa expresiv de fondul bun moral, ce e în inima lui. Toate se vor îndreptă, dar poporul trebuie să părăsească tot ce dejosește, umilește și sărăcește și trebuie însuflețit pentru fapte mai bune, mai vrednice de chemarea lui.

Cunosc eu — cred — destul de bine motivele cari se invocă pentru a scuză lipsa binelui, ce nu-l avem. Dar, cum știi și tu, multe din acelea n'au nici un temei. Sunt numai pretexte, cu cari ar voi unii să-și acopere neglijințele, să arunce vălul uitării peste multe datorințe neîmplinite.

Condițiunile principale pentru a putea înainta sunt: recunoașterea păcatelor comise împotriva virtuții, a progresului; regretarea sinceră a aceloră, fără amestecul nefericit al desperării, care încătușează voințe și ruinează energii, apoi năzuința statornică întru a delătura pedecile, a combate cu succes și a încunjură relele, cari stavilesc progresul la poporul nostru, — pe urmă cunoașterea și iubirea virtuții, cum și tăria de voință de a folosi mijloacele corespunzătoare scopului bun. Nici când nu trebuie să ne scape din vedere veșnicul adevăr, că păcatul destramă și ruinează popoarele, iar virtutea le înalță și că numai acelea neamuri sunt capabile de progres statornic, cari umblă pe căile virtuții, împlinind cât mai bine și mai desăvârșit legile Domnului, cari sunt făclie picioarelor și lumină cărărilor pentru toți (cfr. ps. 118).

Misiunile sacre populare tocmai aceasta o urmăresc: să ne deșteptăm adecă din somnul păcatelor la o nouă viață și mai bună și mai fericită. De aici tot ce se împlinește cu ocaziunea acelor deprinderi spirituale: toate predicile, mărturisirile, împărtășirile cu sf. Taine, toate rugăciunile și toate serviciile divine, purtarea preoților și regimul de traiu trebuie întogmite așa, ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să și urmeze renașterea, îndreptarea, viața nouă: cei răi, cei îndușmăniți cu Dumnezeu și cu interesele lor familiari și economice, să se facă buni, iar cei buni, prin acestea mijloace extraordinare, să se facă și mai buni.

Vrând să-ți dau informațiuni mai detaiate privitor la obiectele predicilor dela misiuni, încep cu un lucru, ce se petrece chiar acum înaintea ochilor noștri, fiindcă are multă asemănare cu ceea ce se petrece în suflete pe timpul misiunilor. E aici primăvara. Încep zilele cu soare cald și plăcut, cu cântece și strigăte, ce invită cu glas înalt întreaga natură, să se deștepte, să resufle, să-și deschidă ochii și să grăiască. Încep zilele de curățire și jertfă, a acestor două surori nedespărțite. Grădinarul diligent lucrează la largul, în grădina sa iubită. Taie ce e rău, scoate rădăcini, curăță, greblează, adună lucrurile netrebnice la un loc și le nimicește prin foc. Îndreaptă,

umplând gropi și netezind cele colțuroase. Întoarce pământul cu sapa, ori cu plugul. Aruncă sămânța în el și cere dela Dumnezeu timp prielnic pentru încolțirea, creșterea și înmulțirea sămânței aruncate. Și în cră, lucră, încontinuu e ocupat în grădina lui, plivind, săpând, udând, îndreptând și proptind. Se bucură de vederea roadelor muncii sale rourate de darul lui Dumnezeu, și când ajunge, să se și înfrupteze din ele, când roadele, ca alimente, îi trec în sânge și carne, îi redau puterile, ce le-a perdut, muncind, — atunci se bucură și mai mult, atunci e fericit.

Așa se întâmplă, iubite, și în lumea sufletească. Cine voiește să ajungă la fericire, trebuie să scoată din inima sa spinii păcatelor și rădăcinile viciilor și să fie gata a face destul pentru ele, trebuie să curățească: să umple cu împlinirea datorințelor golurile cauzate de lene și de omisiunile nejustificate și să niveleze ridicăturile superbiei, ce se manifestează în feliurite chipuri. În forma aceasta pregătește în inima sa drum pentru intrarea lui Dumnezeu, pe care l-1 ține la sine, deși aceasta se întâmplă numai cu multe ostenele și pe lângă mari și înfocate lupte purtate cu patimile, ce-l ațâță, cu reminiștințele incomode a datinilor rele și cu poftele disordinate. Aceasta e *calea purgativă* și spre realizarea acestui scop trebuie să tindă toate predicile din partea întâi a misiunilor poporali, cari, după cum ști, au să dureze *cel puțin trei zile* și în fiecare zi să se rostească 4, ori cel puțin 3 predici, a fară de cazul când ar dură 8—9 zile, atunci ar putea fi și zile, în cari să fie deajuns și numai *2 cuvântări sacre*.

În partea întâi a misiunilor se predică: despre scopul lor, ori despre pedicile, ce se pun împotriva acestor acte de pietate, ca — introducere; despre scopul omului și a creaturilor; despre păcat în genere; despre speciile păcatelor, despre răutatea și uriciunea lor, despre pedepsele, ce au urmat păcatului comis de îngerii cei răi, de protoporinții nostri și de noi; despre moarte, judecată și iad; despre ispitirea conștiinții și despre mărturisire. Aici se combat în special păcatele, cari pricinuiesc mai multe daune sufletești și trupești.

În partea a doua, — ce are în vedere pe cei buni, pe cei-ce sunt împăcați cu Dumnezeu, cari umblă pe *calea iluminativă*, încunjurând ușor păcatele mortali și deprinzând cu zel și însuflețire virtutea, fără să-și înfrâne încă deajuns aplicările spre păcate lesne iertătoare, — aici au să se trateze materii de

acelea, cari întăresc în bine, cari însufleșesc și aprind inimile de dragostea lui Dumnezeu, isvorul nesecat al tuturor darurilor și focalul vieții și al milei. Cuvântările sacre se referesc mai mult la opul răscumpărării noastre prin Domnul nostru Isus Hristos, care părăsește ceriurile pentru noi... îmbracă trupul omului rebel,... ne învață cu cuvântul și cu fapta toate virtuțile,... ne luminează și ne promite vieață veșnică... toate le rabdă,... și se umilește pentru noi, până la cea mai rușinoasă moarte.

În partea aceasta inimile, deșteptate și cutremurate de frică și de groază prin materiile din partea întâi, se umplu de iubire și însuflețire pentru Domnul Hristos, hotărându-se, să-I urmeze și pe drumul Calvarului și pe al Olivetului, împlinindu-I ordinele cu promptitudine și fără murmur. Obiectul predicilor este urmarea lui Isus; oastea lui Isus și oastea satanei; cele trei clase de creștini și despre diferitele virtuți, plantele și florile admirabile din grădina lui Isus, cari trebuie cultivate, cum cultivă grădinarul tot ce e bun, folositor și frumos în grădina sa.

Pe urmă, în partea a treia, predicatorul propune materii, ce se referesc la *calea unitivă*, care e calea a acelor eroi, cari și-au topit patimile trupului prin acte de pietate și cari pot zice lui Isus: „Pe tine, Mirele meu te iubesc, pe tine căutând, mă torturez, și împreună mă răstignesc și împreună mă înmormântez prin botezul tău; și pățimesc pentru tine, și mor pentru tine, ca să și viez întru tine“ (Orol. p. 222). Cei de pe calea unitivă doresc, să se unească cu Hristos și să rămână cu El prin iubire. Dorința aceasta nu-i o dorință deșartă, ce se mărginește la inimă, ori se manifestează numai cu buzele, ci e dorință efectivă, ce se arată și în fapte eroice comise fără sgomot, cu liniște și pace sfântă.

Obiectele predicilor din partea aceasta sunt: răstignirea Domnului Hristos; învierea și înălțarea Lui la ceriu; fericirea cerească, de care ne vom împărtași, rămânând statornici în bine; devoțiunea față de Maica Domnului; sf. Euharistie; iubirea față de Dumnezeu și de deapropapele (filantropie, reuniuni de binefacere) etc. de încheiere, despre statornicia în bine, ori despre comuniunea sfinților.

Toate vorbirile, cum vezi, au să tindă într'acolo, ca să ne apropiem de Dumnezeu și să ne desbăerăm de păcate. Natural, că numărul predicilor nu se va divide cu 3 ci, după

Împrejurări, după lipsele credincioșilor, din o parte se vor rosti mai multe, ca din celelalte două. Apoi la misiuni de 3—4 zile nu se vor pertracta toate temele amintite, ci se vor alege, după trebuințele ascultătorilor, cele mai potrivite.

Iubite frate, tu știi, câtă larmă se face în jurul unei prelegeri populare, ori a unei conferințe, știi câtă importanță i-se dă unei șezători literare și cred, că nu fără motiv. Dar ce efect pot avea misiunile populare, unde se rostesc cu iubirea, care nu se trufește, 10—14 predici, ori și mai multe! În câți săraci nu se întărește nădejdea unor zile mai bune, câți debili nu se întăresc, câți lași nu prind curaj, câți orbi nu se luminează, câți oameni despoiați nu se îmbracă în haina virtuților celor mai alese și câți păcătoși nu se întorc cu prilejul misiunilor sfinte, unde trebuie să domnească evlavia și disciplina cea mai severă între cooperanți! Cine ar ști spune câte bucurii nebune se stâmpără și câte lacrimi se sfințesc cu atari ocaziuni? — Bunul Dumnezeu, dela a cărui dar atârnă tot succesul acelor lucrări sufletești.

Te rog să-ți însemni bine două lucruri: la misiuni să nu faci nici când politică, nici chiar la mâncare, ce are să fie scurtă și simplă și să te ferești a lăuda prin ziare pe ceice cooperează la deprinderile sufletești. Cu astfel de lucruri nu se ajută, ci se strică cauzei sfinte, care trebuie sprijinită și promovată spre binele spiritual și material al credincioșilor, în interesul bisericii, al statului și al neamului.

Recomandat în rugăciunile tale evlavioase, rămân al tău pururea gata de serviciu

devotat frate
Senior.

PS. Pentru orientare îți acclud și un formular de program pentru misiuni.

PROGRAMUL

misiunilor sf. populare, cari se vor ține în parohia (cutare) din protopopiatul (cutare), în zilele 9, 10, 11 și 12 Martie n. 1911.

În 9	Martie,	la 8	o. a. m.:	meditație pentru preoții tractuali.
" "	"	" 9	" "	": sf. Liturgie a Înaintesfințitelor.
" "	"	" 11	" "	": II. meditație pentru preoți.
" "	"	" 12 ^{1/2}	o. p. m.:	prânz comun.
" "	"	" 2 ^{1/2}	" "	": III. meditație pentru preoți.
" "	"	" 3 ^{1/2}	" "	": „Dupăcinarul,” apoi mărturis. preoților.

- În 9 Martie la 5 $\frac{1}{2}$ o. sara: „Canonul cătră Domnul Hristos“ și predica de introducere pentru popor.
- „ 10 „ „ 5 $\frac{3}{4}$ o. dimineața: Mănecatul și Ora I. ... II. predică.
- „ „ „ 9 o. a. m.: Orele can., Litur. Înaintesf.; III. predică.
- „ „ „ 3 o. p. m.: „Dupăcinarul“; IV. predică (catehetică p. școlari).
- „ 11 „ programul zilei antecedente, celebrându-se în loc de sf. Lit. a Înaintesf. Liturgia sf. Ioan Gurădeaur și în locul „Paraclisului“ „Canonul cătră îngerul păzitor“.
- „ 12 „ la 5 $\frac{1}{2}$ o. dim.: „Mănecatul“; X. predică.
- „ „ „ 8 o. a. m.: Sf. Liturgie a Stlui Vasile, XI. predică, apoi procesiune în cimiter, sfințirea cea mică a apei, stropirea poporului cu apă; rugăciuni pentru sufletele celor morți — predica de încheiere.

Insemnarea: 1). Servitiul Laudelor dumnezeesti se cetește frumos și la înțeles 2). Preoții cooperanți nu primesc remunerațiune dela indivizi pentru nici un servitiu divin, ce-l împlinesc în biserică, ori afară de biserică. 3). Mărturisirile credincioșilor se încep în 10 Mart. după prânz. Se pot face până sara târziu și des de dimineață. În timpul când se rostește predica, ascultarea mărturisirilor se suspinde. Bărbații se mărturisesc deosebit de femei. 4). Primirea sfintei Cuminecături să întâmplă la sf. Liturgii din 11 și 12 Mart.

CRONICĂ.

De demult... Înainte cu 147 de ani, în ziua de 25 Februarie v. (9 Martie n.) 1764, în părțile sătmărene, la Baia mare într'o mănăstire de călugări, a adormit în Domnul, de o moarte lină, arhiereul *Petru Pavel Aron de Bistra*, vlădica Făgărașului. Bolnav și slăbit de drumurile lungi, pe cari acest păstor, cucernic fără păreche, le-a făcut pe jos, ca un adevărat apostol, în iarna aceluși an 1764, pe la bisericile sale dela Murăș la deal, după 38 de zile de boală istovitoare, se stingeă domol, *vesel* — cum spune ieromonahul Grigorie Maior din vremea aceea —, ca un sfânt, acest mare vlădică al Blajului nostru...

O sută patruzeci și șapte de ani, de când în biserica Curții episcopesti o icoană a Maicii Domnului, astăzi aflătoare în catedrala sf. Ștefan din Viena, se zice că ar fi lăcrimat în văzul unei mulțimi mari și alese, călugări și mireni. Și a fost aceasta abunăseamă o lacrimă de bucurie sfântă, pentru un suflet ales, un suflet mare, care destăcut de țărîna acestei lumi s'a ridicat ca prinosul unei biete biserici chinuite, la scaunul Bunului Ziditor!

Ajuns la cârjă arhipăstorească în vremuri de grea vijelie, feciorul popii Toader din Bistra, crescut cu învățături la Roma deveni unul dintre cei mai aleși arhierei ai Bisericii noastre. Toată vieța lui a fost un zbucium, o frământare cu dușmanii Bisericii sale, mai ales cu Sârbii »pravoslavnici« și cu agenții lor, cari doreau nimicirea Bisericii românești și instăpânirea lor pe bietele noastre bisericuțe de lemn din văile Ardealului...

Însă din această vieță de zbucium s'au revărsat preste neamul obidit al Românilor razele celei dintâiu culturi adevărate, razele culturii menite să cuprindă toate păturile obștii românești!

Vlădica Aron a deschis școlile *Blajului*. Vlădica Aron a organizat cea dintâiu școală de preoți la Români. Vlădica Aron a întemeiat *Tipografia Seminarului Bunevestiri din Blaj*. Vlădica Aron a zidit biserici. Vlădica Aron restaurează vechi mănăstiri părăsite și pune școli în acelea...

Și câte nu a făcut vlădica Aron pentru Biserica și cultura românească!... Să ne gândim numai la școlile Blajului, de unde »a răsărit soarele Românilor« — vorba lui Eliade Rădulescu...

Se împlinesc 147 ani decând a răposat acest vlădică mare. Și se cuvine să ne coborîm cu mintea, câteva clipe, în adâncul vremilor și să-i prăznuim pomenirea, gândindu-ne la vieța și faptele lui mari. Da, să ne gândim la vlădica Aron, despre care călugărul Samoil Clain scrie așa de frumos, așa de cald: »Acest episcop a petrecut o vieță sfântă, a fost om postelnic, îndurat, bisericos și înfrânt. Mătâniile cele scrise în posturi, toate, și afară de aceea și altele, făcăa noaptea, cât degetele lui pururea se cunoșteau de mătâni; trupul lui până ce a fost întins pe scândură n'a înțepenit, nici ceva putoare n'a slobozit...« Și alt călugăr Filotei Laslo, astfel: »Păstor cu adevărat bun, care cât timp țara a fost în pace, nu a căutat adeseori la apă, la noroi, neauă, frig, și la drumurile rele, ci a cutrierat el însuș țara, predicând și învățând poporul. Cu toate acestea răutatea amintițiilor eretici au stricat așa de tare această națiune, încât nu mai stă în cumpănă, să-l ceară ca pe un dușman dela stăpânitorii țării, ca să-și răsbune asupra lui, ca Jidovii asupra lui Isus Nazarineanul...« (Al. m.)

*

Voci despre congresul din Welehrad. A. Cremoni, în darea de seamă ce o face în revista »Roma e l'Oriente« Nr. 4 despre ultimul congres din Welehrad (a. 1908), amintește și despre conferința sf. Sale păr. canonic Dr. Vasile Suci, ținută

cu acei prilej: »De natura medicinali et vindicativa epitimiarum in Ecclesia graeca«, spunând că între teologii catolici până acum nime n'a atins acest sujet, atară de Dr. Suciuc și că conferința Dsale a fost foarte interesantă. Chipul cum e aprețiat »il rinomato professore« e foarte măgulitor pentru noi. Ne place a crede, că Dsa și de aci încolo va desvoltă o activitate tot așa de rodnică ca și în trecut, făcându-ne cunoscuți în cercuri cât mai largi din lumea învățaților. (x).

*

Iubileul Italiei. Până mai ieri alaltăieri, coloanele gazetelor mari erau pline de discuții în jurul participării ori neparticipării împăratului Wilhelm II. la expoziția din Italia. Merge, nu merge, merge, nu merge... și se părea că nasturii dela roc au să dea răspunsul, după cum sunt adecă *cu ori fără soț*. Și bag seamă, croitorii de astăzi pun nasturii în număr fără soț, căci împăratul Wilhelm II — nu merge la Roma.

Și nu merge, cu toată presiunea ce a exercitat-o asupra un anumit soi de presă. Și nu vor merge nici alți suverani europeni ce se respectă, cu atât mai puțin suveranii catolici. Căci cei ce aranjază serbările jubileului, cei ce stau în fruntea Romei și a Italiei s'au îngrijit ei înșiși să aducă aminte lumii, decumva și-ar fi uitat, că amintirea uncea din celea mai mari nedreptăți a veacului trecut, nu este uitată încă, nu e ștersă.

În Vatican nu se poate uită, și catolici lumii întregi nu pot să aproabe că căpetenia Bisericii catolice e, până astăzi, — vorba neamțului — vogelfrei, așa cât până și ovreul ce s'a cocoșat, cu ajutorul francmasoneriei, în fruntea palatului primăriei de pe Capitoliu își poate permite să-l insulte, fără ca să fie pus la locul ce i-se cuvine.

Unitatea Germaniei s'a realizat pe lângă respectarea drepturilor de deplină suveranitate și independență, a tuturor micilor principii germâni, dinainte de a. 1870. Și astăzi? — Germania e în fruntea civilizației omenști.

Dacă însă pentru realizarea Italiei unite a trebuit (?) nesmintit să se săvârșească cucerirea cu armele a Romei, și actul ce se numește răpirea statului papal, atunci guvernul italian trebuia să se îngrijască de garanții corespunzătoare și mai ales de executarea lor, ca să asigure deplină suveranitate, libertate și imunitate a celui ce este capul celei mai mari biserici creștine, și e totodată cea mai înaltă glorie din toate vremile, a Romei și a

Italiei. Căci, fără îndoială, pontificatul roman e întruparea vie și cea mai deplină a *unei culturi de 2000 de ani*, în vreme ce Nathan primarul de azi al Romei e și el un tip, o întrupare a spiritului *negațiunii și distrugerii*, o întrupare a jidovului rătăcitor Ahasweros, care nu a voit să primească pe Isus Christos. Nathan e și el reprezentantul cel mai curat al — neamului său.

Nu e mirare deci că, atunci când serbărilor iubilare li-se imprimă pecetea Nathanismului, când aceste serbări poartă timbrul unui triumf — nu al ideii naționale italiene, ci al francmasoneriei ce a putut să dea atunci o lovitură dureroasă bisericii catolice, nu e mirare că suveranii europeni nu prea grăbesc să alerge la — Roma. (m).

*

Misiunile sacre, pentru a căror generalizare și îngrijire sistematică Sinodul arhidiecezan, ținut în 1904 și 1906, a înființat o Reuniune deosebită, — se practică pe un teren din ce în ce mai larg. Pentru pasesimile din acest an, până acum, e prevăzută, ținerea de misiuni sacre în cinci locuri, și anume: Corpade, Doștat, Morlaca, Sâncel și Vereșmort.

Nu e mult aceasta, dar socotind greutatea ce întimpină Reuniunea, care din cauza neînterării mai intenzive a preoților noștri, înaintează foarte încet, — e prea destul.

Dee Dzeu, să nu treacă mulți ani, fără ca toate comunele să-și fi avut pe misionarii lor! De-ocamdată ne bucurăm din inimă de primenirea sufletească a credincioșilor acestor comune.

*

Cine sunt stăpânitorii Franței? Henry Bernstein din Paris, om, care își face glorie din faptul, că e dezertor din armata franceză, a scris o piesă teatrală: *Après moi*, ce s'a reprezentat de câteva ori pe scena Comediei Franceze. S'au ridicat însă proteste rezolute în potruva reprezentării pe scena teatrului lui Moliere a piesei acestui om. Pentru ce? O spune corespondentul C. R. B. din Paris, în »Tribuna« nr. 37.:

»D. Bernstein nu este numai ovreu, ci prezintă multe din defectele semite, cari înfloresc în Franța cu o deosebită vigoare, de când cu afacerea Dreyfus. Se știe că această nenorocită afacere constituie o victorie a ovreilor, de care n'au întârziat să profite. Ea a deslănțuit la cea mai mare parte din ei o aroganță, o ambițiune, o îndrăzneală, cari hrănind din belșug spiritul lor de acaparare, devin extrem de primejdioase, fiind și grozav de

antipatice. Când regaliștii antisemiți susțin că Franța e azi în mâna Ovreilor, ei nu exagerează. Franța e quasi-governată de Ovrei, cu toată infima lor minoritate față de locuitori. Cine cunoaște vieța franceză, își dă seamă de acest adevăr. Vieța franceză e concentrată în Paris, și Parisul e guvernat de puternicii zilei, adecă de financiari; iar financiarul mai de seamă sunt fără îndoială semiții.

„Parisul mai e cârmuit și de ziarști. Ei își pun peana în serviciul acelora, cari plătesc mai bine, adecă a financiarilor — cetiți Ovrei. Ei joacă după melodia pe care li-o cântă oamenii de finanțe, cari, când li-e interesul în joc, știu să-și plătească lăutarii cu dărnicie...

»...Sunt mulți, foarte mulți cari zimbesc cu ironie când se scrie că Franța e cârmuită de Ovrei. Și numai decăt îți răspund, cu un fel de milă pentru ceace numesc ei o utopie, că un pumn de oameni nu sunt în stare să acapareze treburile unei populațiuni așa număroase de autoctoni. Să vie la Paris și să studieze câtva timp cu ochii limpezi și fără părtinire vieța franceză: se vor convinge de contrarul. Se vor convinge că azi cel mai bogat e și cel mai puternic, și Ovreii sunt bogați și mai nu și geniul intrigei, al însinuării, al acaparării..

»Ori cât de nepărtinitor ai fi, dacă ai ochi să vezi și mine să judeci, nu se poate să nu constați, că ovreii francezi cari ajung la ceva în vieță, sunt în majoritatea lor aroganți, și lipsiți de porniri generoase, de acel elan cătră cavalerism pe care-l admirăm atât de mult la francezii sadea«.

Fără alt comentari!

*

Părintele M. Malatachis. În 24 Octobri 1910, muri în Constantinopol, părintele Maxim Malatachis, grec de națiune unit cu Roma. A fost elev al seminarului S. Treimi fondat de P. Iacint Marangó pentru creșterea unui cler grec unit, care să lucreze la convertirea națiunii grecești. Era un preot foarte erudit. Cunoștea bine toată literatura și istoria grecească. S'a distins mai ales prin monografia »Περὶ τῆς προθέσεως δια ἐν τῷ ζήτηματι τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος« despre purcederea S.S. și dela Fiul, monografie bazată toată pe părinții grecești. Coroana activității sale publiciste este răspunsul dat enciclicei patriarhului Antim VII., despre toate punctele de deosebire între biserică catolică și ortodoxă. Despre această carte clasică, care fu tradusă în diferite limbi, vom mai vorbi. Cuprinde combaterea tuturor erorilor grecilor. (x).

Antonio Fogazzaro, unul dintre cei mai iubiți scriitori ai Italiei, a cărui nume a trecut departe preste hotarele patriei sale, s'a stins zilele aceste, la vrâstă de 69 ani, în Vicenza.

A fost un scriitor, care nici când nu și-a uitat de ceea ce se chiamă: religiune, care a știut să înțeleagă că adevărurile vecinice, temeiul sentimentului religios, sunt totodată și pietrile unghiulare ale adevăratei arte. Toate operele sale sunt inspirate de vieța internă a omului, de luptele mari, ce se dau în împărăția sufletelor. *Malombra, Daniele Cortis, Il Santo, Leila* și altele sunt tot atâtea icoane măestre ale sufletului omenesc, în cari stăpânește cel mai puternic sentiment: religiozitatea.

Sufletul său mare așa de mult era pătruns de însămnătatea credinții, precum și de autoritatea bisericii, rânduită de Isus pentru păstrarea neștirbită a aceleia, încât a avut curajul să se supună bisericii, și să retracteze erorile moderniste, cari se strecuraseră în romanul său *Il Santo* (Sfântul), atunci când dușmanii bisericii, întreagă presa liberală și francmazonă, îl îndemneau la o împotrivire.

Și Fogazzaro nu numai, că a știut să apuce iarăș naia adevăratei credințe, dar a ținut s'o dovedească aceasta și în fața lumii întregi. A făcut-o prin romanul ultim, *Leila*, în care se reoglindește aceeaș credință, care toată vieța i-a fost cea mai scumpă comoară.

În ultimele momente ale vieții sale pe lângă durerile chinuitoare ale trupului, cauzate de operația, căreia s'a supus, a trebuit să simțească și cea mai mare mângâiere sufletească: Papa i-a trimis binecuvântarea sa, telegrafice. (ar.)

*

Date despre biserica ortodoxă din Russia. Cetim în Nr. 1456 al revistei »*Civiltà Cattolica*« următoarele:

Biserica ortodoxă din Rusia, dimpreună cu exarhatul Georgiei, are 91,704,580 credincioși, 46,051,060 bărbați și 45,653,520 femei. Numărul nașterilor e de 2,775,973 feciori și 2,656,490 fete. Căsătoriile se urcă la 1,984,854. Morții ating cifra de 1,702,105 bărbați, și 1,567,236 femei (necuprinzând exarhatul Georgiei). Numărul divorțurilor e de 2,068. Celea 4 academii bisericesti din Petersburg, Moscva, Kiev și Kazan, au 119 profesori, 862 studenți și primesc dela stat 768,723 ruble subvenție. Seminarii rusești sunt 57, cu 57 de rectori și inspectori și 180 de adjuncți. Acestea au 796 de profesori pentru studiile ordinare, și 102 pentru celea extraordinare; Numărul alumnilor e de 19,348.

Guvernul și sinodul spesează pentru ele 4,315,964 de ruble. Pentru seminariile pregătesc 185 de școli bisericești cu 2000 de profesori și inspectori, pentru susținerea cărora trebuiesc anual 6,500,000 de ruble. Școale elementare bisericești cu 2 clase, sunt 615, cu 47,248 de alumni; iar celea numai cu o clasă 24,863, cu 914,221 alumni și 444,112 alumne. Școli primare pentru literatură și știință sunt 19,967 cu 389.790 de alumni, și 148,467 de alumne. Numărul profesorilor e de circa 50,000. Pentru aceste școli se spesează anual 17.000,000 ruble. Astfel raportează Procuratorul General al sfântului Sinod. Nici inchipui nu ne puteam ca învățământul rural din Russia să fie atât de înapoiat! (x).

*

„Unirea“, de trei ori la săptămână. Inregistrăm și noi cu bucurie acest fapt, care deschide priveliștea unei lupte mai cu succes pentru ajungerea acelorași ideale, spre cari tindem și noi.

In aceeaș vreme regretăm încetarea »Răvașului«, care în vremea celor 8 ani ai apariției sale a fost un sincer și credincios luptător pentru o cultură românească creștină.

Se svonise, că »Răvașul« cu începerea acestui an va îmbracă iarăși haina dela începutul apariției sale, ieșind ca gazetă pentru popor, de cuprins social-creștin. Un lucru foarte de dorit. (~~~~~)

TELEFON.

M. Lugoj. »Cultura Creștină« apare, cu excepția lunilor Iulie și August, la 1 și 15 v. a fiecărei luni. Anul nostru arc deci 10 luni, iar jumătatea de an 5 luni, nu 6. — Ori nu?

Dr. B. Budapesta. Dacă în București cimiteriile sunt comunale — ce n'am știut — e limpede că am greșit când intrarea în acele a preoților uniți, am numit-o *abus*. Noi credeam că e vorbă de cimiterii ale confesiunii ortodoxe. — Și acum sunteți tot atât de mult ocupați?

B. Telechi-Recea. Vă împlinim aici dorința: sunteți achitați pe 5 luni. — Trimiterea chitanțelor de plată ni-se pare de prisos. Serviciul destul de bun al postelor noastre ne scutește de această cheltuială, de cari avem și altfel destule.

Dr. B. București, B. Gherla, Proin. Primit. — Vor urma.

SUMARUL :

Dr. Nicolae Brinzău: Biserica română unită și primatul Ungariei. — **I. M. Lucaciu O. P.:** Cuvânt de introducere pentru studiul sfintei Scripturi (II. Sfârșit). — **Dr. Alex. Nicolescu:** Colecțiunea Pseudoisidoriană (I). — **Vas. Cerghizan:** Muncă și jertfă (II. Sfârșit). — **Z. Păclișan:** O carte despre episcopia din Maramurăș (II. Sfârșit). — **Senior:** Obiectul predicilor la misiuni (Scrisoare). — **Cronică.** — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Comitetul de redacție.